

SULTAN POLAT İLE MİMAR SİNAN'I ANLATTIĞI ROMANI ALTIN KUBBENİN ESRARI ÜZERİNE

Ferahfeza Erdoğan

- **Sayın Sultan Polat, 2021 yılı ESKADER roman ödülünü de alan Altın Kubbenin Esrarı'nda Mimar Sinan'ı anlatıyorsunuz. Diğer romanlarınızı da tarihî karakterlerden yola çıkarak kurguladığınızı görüyoruz; Evliya Çelebi, Piri Reis, Kleopatra gibi... Tarihî karakterleri romana uyarlamak nasıl bir yazın süreci gerektiriyor?**

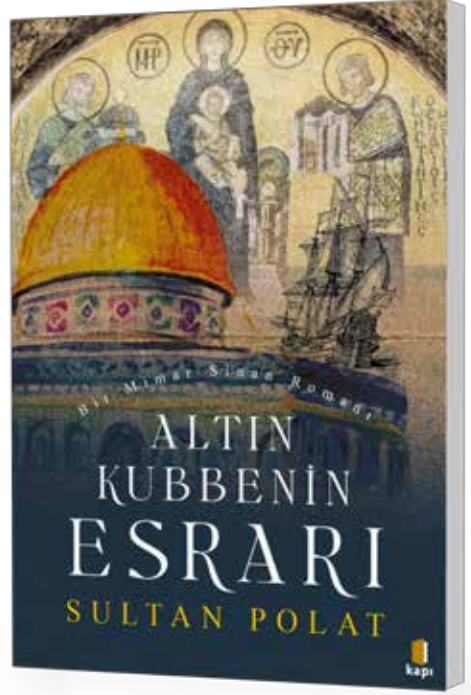
Sevgili Ferahfeza, bir yazarın kurguladığı her karakter, her mekân, her zaman boyutu, aslında yazarın dünyaya bakışını da yansıtır. Evliya Çelebi mesela, ardında o kadar büyük bir metin bıraktı ki, bir otobiyografisi olmasa da, bütün hayatı o satırların arasında gizlidir, dikkatli bakarsanız. Ben de bu tarihî şahsiyetlerin arkalarında bıraktıkları eserlerden yola çıkarak, onların bugüne ulaşmalarını sağlayan yeteneklerine odaklanarak yazıyorum romanlarımı. Nitekim Mimar Sinan'ın ardında bıraktığı eserler de onun hayatına dair pek çok hikâye barındırır. Asıl hikâye, yazılanlardan ziyade yazılmayanda, anlatılmayanlarda gizlidir. Ben de romanlarımı bu dile getirilmeyenlere bakarak kurguluyorum. Son romanım *Altın Kubbenin Esrarı*'nda da üzerinde daha önce hiç durulmamış bir Mimar Sinan'ı anlatmaya çalıştım bu yüzden. Çünkü edebiyat, bize medeniyetimizi ve tüm yaşadığımızı sevdirmenin bir yoludur aynı zamanda.

Altın Kubbenin Esrarı romanınızın başına epigraf olarak aldığınız metin de bu açıdan yorumlandığında çok anlamlı aslında?

Haklısın, zaten bu romanı Mimar Sinan'ın dikte ettirdiği o anılarında yer alan metin üzerinden kurguladığımı söyleyebilirim.

“Ustamın eli altında, tıpkı bir pergel gibi, ayağım sabit olarak merkez ve çevreyi gözledim. Sonunda yine tıpkı bir pergel gibi yay çizerek, görgümü artırmak için diyarlar gezmeye istek duydum... Bir zaman padişah hizmetinde Arap ve Acem ülkelerinde gezip tozдум. Her saray kubbesinin tepesinden ve her harâbe köşesinden bir şeyler kaparak bilgi, görgümü

artırdım. İstanbul'a dönerek zamanın ileri gelenlerinin hizmetinde çalıştım." diye yazdırmış Mimar Sinan. Böylece onun seyyahlığına bugüne kadar ilk defa vurgu yapılmış oldu bu roman vasıtası ile. Ardında bir seyahatname bırakmamış olsa da onun yerine *Tezkiretü'l-bünyân* ve *Tezkiretü'l-ebniye* gibi kendi dikte ettirdiği anılarını bıraktı bize. Zaten eserlerinin tamamı, geçmiş dönemin birikimlerinden derin izler taşıyor. Yolculukları boyunca gördüğü yapılar ve harabelerden çıkardığı sonuçları ve inşa ettiği medeniyeti her yerde görüyoruz. Mimar Sinan asıl hikâyesini kâğıda değil, taşlara naksetmiş biridir. Defineler viranelerde olur ve Sinan bu yıkıntılarda bekanın sırlarını buluyor. Onun hiçbir eseri hesap ve malzeme hatasından çökmedi, afetlere yenik düşmedi. Anılarından elbette faydalandım. Ve bugün bu coğrafyada yaşayıp da Sinan'ın yaptığı bir köprüden geçmemiş, çeşmelerden içmemiş, kubbelerine, minarelerine bakarak huşuya kapılmamış, camilerinde secdeye kapanmamış, revaklarında soluklanmamış hiç kimse yoktur. Kırım'dan Medine'ye, Macaristan'dan Van'a kadar bütün bu coğrafyayı eserleriyle donatan Sinan, bizim medeniyetimizi inşa etti.

O hâlde Mimar Sinan'ın yapılarının onun hakkında bir biyografi kadar değerli bilgiler verdiğini söyleyebilir miyiz?

Elbette. Katıldığı savaşları ve cephe gerisindeki görevlerini biliyoruz. Yanı sıra, yalnızca *Tezkiretü'l-bünyân*'ı *Tezkiretü'l-ebniye*'yi okumak bile hakkında bir hayli bilgi edinmemizi sağlıyor. Ama tabii ki Süleymaniye'yi de Selimiye'yi de okumak gerek. Geçen yaz Ayasofya'nın müze olarak geçirdiği son günde iki değerli yazar dostumla oradaydık. Hatta "biz içeri girerken müzeydi, çıkarken cami" demiştik. Birlikte Ayasofya'yı okuduk ve bize ne hikâyeler anlattı, her birine ciltler yazılır. Sinan'ın yaptığı onarımlar olmasaydı, büyük ihtimal Ayasofya da bugüne ulaşamazdı. Suphi Saatçi Hoca, kubbenin de Sinan eseri olabileceğini söylüyor. Minareleri, payandaları, türbeleri çıkarırsak geriye kalan Ayasofya'ya sormak gerek Sinan'ı.

Mimar Sinan'sız bir dünyaya da romanınızda değinmişsiniz, böyle bir dünya sizce nasıl olurdu?

Devşirilmese, yeniçeri olarak kalsa, seferlerde ölse yahut yüz yıla yakın yaşamasına ya da yeteneği keşfedilip Yeniçeri Ocağından Mimarlar Ocağına geçiş yapmasa veya ömrü Sultan Süleyman'ın ömrü ile rastlaşmasa bugün belki de varlığından bile haberdar olmazdık. Ama değişen yalnız Sinan bin Abdülmenan'ın hayatı mı olurdu yoksa bizim hepimizin hayatları mı değişirdi? Yalnızca bir anlığına Sinan'ın bütün eserlerini yeryüzünden silmeyi düşünün. Hiç inşa edilmemiş olsunlar. Yalnızca o devrin camileri, köprüleri, su kemerleri değil yok olan, bırakın Drina Köprüsü'nü, Kâbe revaklarını, ne Ayasofya kalıyor geride ne Tac Mahal. Ve yalnız bizim gönül coğrafyamız değil değişen, büyük üstada hayranlığını sıkça dile getiren Le Corbusier'in şekillendirdiği modernizmin mimarisi bile kalmıyor ortada. Ki bu çerçeveden bakınca, modernist mimarinin Mimar Sinan'ın kötü bir yorumu olduğunu söylemek dahi mümkün. Le Corbusier dememiş miydi ki "Mekânı bir ben anladım, bir de Sinan." diye? Mimar Sinan, merkezden çevreyi biçimlendirirken aynılaştırmıyor, benzerleştirmiyor, tek tipleştirmeden bütünleştiriyor. Kimliğini silmeden bütüne katıyor. İyi ki de öyle yapıyor.

Peki ama öyleyse neden romanınızda Mimar Sinan'ın kendisini en iyi ifade ettiği iki eserinden; Selimiye ve Süleymaniye Camilerinden bahsetmiyorsunuz?

Çünkü roman, Sinan'ın ömrünün ilk elli yılını anlatıyor. Mimarbaşı olmadan öncesini. Ancak tohumlar ekiliyor zihnine ve dikkatli okuyucu nasıl filizlendiğini yakalıyor o tohumların. Bir gün ikinci elli yılını anlatan bir roman daha yazmak nasip olursa kuşkusuz merkezde Süleymaniye'nin yapım hikâyesi yer alacak.

Romanda Mimar Sinan'ın Barbaros Hayrettin Paşa ile olduğu kadar Matrakçı Nasuh ile de yakın bir dostluk ilişkisi içinde olduğunu görüyoruz.

Aynı dönemde, aynı kurumlarda eğitim almış, aynı padişahların yanında aynı seferlere katılmış insanlardan bahsediyoruz. Romanı kurgularken bana bir minyatürcü gerekti ve zannımca Nasuh Efendi gibi bir ilim insanı, tarihçi, matematikçi, coğrafyacı, haritacı ve mucit yeniçeri Mimar Sinan ile yoldaşlığa çok yakıştı.

Romanda sanki aşk eksik gibi? Mimar Sinan'ın hayatına kurgusal anlamda da olsa bir aşk eklemek fazla mı abartı olurdu?

Romanın geçtiği zaman diliminde Sinan, bir yeniçeridir. Canı da kanı da devletindir yani. Evlenmesi yasak. Beşerî bir aşk için şartlar imkân vermiyor. Ama daha sonra iki kez nikâhlandığını ve çocukları olduğunu biliyoruz. Mimar Sinan gibi gönlü geniş biri elbette aşkı bilir. Ama onu yaptığı eserlerle gündeme getirmek, bu romanın ruhuna daha uygundu. Zaten bir arayış içinde. Mimar Sinan, roman boyunca, bütün harabelerde kendini ararken, onu bir mekâna sabitleyecek hiçbir şey olmamalı, taşlara olan aşkını gölgelememeliydim.

Okurlar romanı okurken sadece Mimar Sinan'ın devşirilmesi üzerine değil, Osmanlı'da bu sistemin nasıl işlediğine dair de hayli bilgi alıyorlar. Bu ayrıntı niçin önemli?

O devirde Sinan'ın ve bugün hepimizin hayatını belirleyen mekânın kurgusu o gün devşirilmiş olmasının sonucu. Devşirilen çocuklara 'Turna' deniyor. Çünkü evleri de devlet, aileleri de. Ve her daim göçebeler. Turbacıbaşı, yetenekli bir çocuğu keşfettiğinde "Turna'yı Gözünden Vurmuş" oluyor böylece. Bugün dünyada insanları görünüşlerinden tanımak için biyometrik ölçümlerle, astrolojiyle, hatta kan grubuna bakılarak bir sistem geliştirilmeye çalışılıyor. Oysa ceddimiz sima ilmine, kıyafet ilmine sahipti. Sokullular da Sinanlar da elbette tesadüf eseri değil, bu seçim ve eğitim sisteminin sonucu.

Sinan'ın devşirilmesine sebep olan "Sahtiyan Çizmeli Adam"ın romanın sonuna kadar bir muamma olarak kalması, romanın tarihi çizgisini biraz da macera romanına çevirmiş sanki?

Kitap zaten bir maceranın, bir arayışın romanı. Hayatımız bir arayış değil midir aslında? Hepimiz her eylemimizde her yerde hakikati aramaz mıyız? O devirde bir devşirme çocuk, yeniçeri olarak da kalsa, başvezirliğe kadar da yükselse, günümüzün bir sinemaseverin, edebiyat okurunun ya da televizyon başında dizi seyreden insanın hayatı boyu ekranda ya da kâğıt üzerinde gördüğünden çok daha fazla macerayı bizzat yaşıyor.

Gerçeklerden esinlenerek yazdığınız bu hikâyeye büyük bir kurgu ekliyorsunuz. Sizi en çok ne zorladı?

21. yüzyıl insanı olarak 16. yüzyıl dünyasını anlamaya çalışmak çok emek istiyor. Dilleri var dilimize benzemez... Piri Reis'in *Kitab-ı Bahriye*'si de, Nakkaş Mustafa Sai'nin *Tezkiretü'l-bünyân*'ı da şiir tadında. Biz o medeniyetin ancak tortusunu görebiliyoruz. Ve neler kaybettiğimizi asla tam olarak bilemeyeceğiz.

Roman boyunca pek çok efsane üzerinde de duruyorsunuz. Efsanelerin gerçeklerle bağlantısı bunca güçlü müdür tarihî gerçekler üzerinden bakarsak?

İlk romanımda "Doğu'da her şeyin bir aslı vardır, bir de efsanesi." demiştim. Gerçeğe ulaşmak için efsane perdesini yırtıp atmak gerek bana göre. Çünkü efsaneler, gerçeğin perdesidir. Bu âlem, perdelenmiştir. Sırta ermek istersen perdenin gerisini de görmeyi bileceksin. Efsaneler de tarih gibidir; geçmiş değil, aslında geleceği anlatırlar.

"Taşları konuşuran adam" diyorsunuz Mimar Sinan için. O taşlar, romanın yazarına, kahramanına ve okuruna neler anlatıyor?

Taşların diline kulak verince muhteşem hikâyeler duyuyorsunuz. Sanatkârlar Endülüs'te, Kudüs'te, İstanbul'da, Sivas'ta, Erzurum'da şiirlerini taşlara kazı-mışlar. Bugünün "taş görünümlü" kaplama malzemeleriyle bina yaparken ne kadarını anlayabilirsek artık. Zaten betonarme yapıların ömrü bir sahtiyan

çizme kadar bile değil. Ama betonun kendisi, yok edilemeyen bir artık olarak asırlarca kalacak maalesef. Mimar Sinan, bizzat kendisi anılarında, saray köşelerinden çok harabelerde öğrendiğini söylüyor. 21. yüzyılın harabelerinden öğrenecek hiçbir şey yok ne yazık ki...

Romanda Kudüs ile İstanbul ilişkisini kurarken, bu iki şehrin ortak kaderleri üzerine de yorumlarda bulunmanızın nedenini öğrenmek isteriz.

Bu soru aslında başlı başına bir röportaj konusu... Eğer bu iki şehir mesafe olarak daha yakın olsalardı, hikâyeleri birbirine karışıyor ya da aslında tek bir şehirden bahsediliyor sanabilirdik. Görülen o ki, geçmişte olduğu gibi, gelecekte de kaderleri birlikte geçişecek iki şehirdir İstanbul ve Kudüs.

Yine bu ilişkiden yola çıkarak günümüzün Kudüs'ünde yaşananlara da bir göndermede bulunduğunuzu söyleyebilir miyiz romanın satır aralarında?

Söyleyebiliriz tabii. Kudüs, sanki zamanın donup kaldığı bir şehir. Bir vakitler Mısır'ın, Roma'nın, Haçlıların İsrailoğullarına ettiği zulmü, bugün Yahudiler Filistinlilere yapıyor. Mazlumların ve zalimlerin ebedî mücadelesi Kudüs'te hâlâ sürüyor. Ve tarihe baktığımız zaman, bu şehirde yalnızca İslam ve Türk hâkimiyetinde barış sağlanabiliyor. Ta Hz. Davud'dan bu yana...

Romanlarınızı dikkatli okuyanların fark edeceği gibi, aslında hep yol hikâyeleri anlatıyorsunuz. Nedir seyyahlara bu ilgi?

“Çok okuyan mı bilir çok gezen mi?” denir ya hep, okumak da bir yolculuktur. Evinizde bir kitabın sayfalarına daldığınız zaman beş yüzyıl önceki İstanbul'a da, Piri Reis'le Hürmüz Körfezi'ne de, Barbaros Hayrettin Paşa ile Kuzey Afrika sahillerine de, Mimar Sinan ile Mısır Piramitleri'ne de gidebilirsiniz. Hele seyahatnameleri yollarda okumak ise ömre ömür katar; yalnız mekânda değil, zamanda da sefere çıkartır sizi. Şu an bir televizyon kanalında hazırlayıp sunduğum *Seyyahın Gizemli Defteri* programı da belgesel tadında bir seyahatname aslında. Bu çağda seyahatnameleri kâğıttan okumak yerine ekranlardan izlemek mümkün. Biz de yol arkadaşlarımızla günümüz seyahatnamesi hazırlıyoruz. Onlar kameranın arkasında ben önündeyim.